

Jednání o kompaktáta v Jihlavě

K 520. výročí

Téměř po tři letní měsíce roku 1436 se odehrávalo v Jihlavě závěrečné vyjednávání, jež mělo upravit poměr husitských Čech a Moravy k církvi a položit základy k uspořádání vnitřních poměrů po letech husitské revoluce. Není náhodné, že místem těchto jednání se stala právě Jihlava, neboť již ve stoletích předchozích byla zvolena českými panovníky za dějiště významných aktů. Často tam pobýval Přemysl Otakar II. za vrcholného prvotního rozkvětu nového horního města a v r. 1278 se tam konaly slavné svatby přemyslovských a habsburských dětí. Na samém sklonku 14. století ujednával v Jihlavě Zikmund s Joštem a jinými spojenci spolek proti markraběti Prokopovi a v r. 1421 znovu jednal s českými pány těsně před tažením do Čech. I v pozdější době viděli Jihlavští nové panovníky skládat přísahy stavům i jiné významné události velkého dosahu.

V první polovině 15. století byla Jihlava čtvrtá mezi předními královskými městy moravskými za Olomoucí, Brnem a Znojmem. Vrcholné období slávy jejich dolů patřilo již minulosti, neboť stříbrné bohatství bylo zčásti na tehdejší možnosti vyčerpáno, zčásti pak bránily intensivnějšímu těžení vnější okolnosti doby. Bohatství města se však udržovalo a sílilo dále z čilého obchodu, zejména když mezinárodní události zvýšily význam obchodní cesty z německých zemí přes Čechy a Moravu do Uher. Zároveň pak pokračovala vnitřní přeměna města horního na město řemesel. Soukenictví sice dosud zdaleka nezatlačovalo do pozadí ostatní výrobní odvětví jako v pozdějších stoletích, ale spolu s výrobou píva a některými jinými řemesly bylo již významnou složkou v hospodářském životě města.

Třicet či čtyřicet předních patricijských rodin, jejichž moc a bohatství byly založeny na příjmech plynoucích z horního a obchodního podnikání, a jež se pokoušely zakupováním zemských statků zajistit si postavení alespoň nižší šlechty, vládlo městu. Početně nejsilnější střední městské vrstvě s převahou řemeslníků a drobných kramářů a rovněž početné chudině se nepodařilo v několika náporech ve 14. století otrástit postavením patriciátu.

Rostoucí pronikání do pozemkové državy drobné šlechty zostřovalo rozpory mezi městem a jeho okolím. Mezi zadluženými zemany a Jihlavou docházelo k otevřeným konfliktům; účastí družin lapků, podporovaných namnoze i zjištnými pány na pevných hradech, se pak tato střetání měnila od konce 14.

století v drobnou válku. Nemálo k tomu přispívala jistě i jazyková cizost mezi městem, do něhož přes německé okolí jen slabě prolínal český živel, a mezi okolní českou šlechtou. Tento protiklad zastínil i sociální rozpory uvnitř města a není tedy divu, že v husitské revoluci Jihlava stála po celou dobu bojů na straně jejích nepřátel. Ve městě sice nechybělo ani konfliktů s představiteli církve a za sporů o patronát k farnímu kostelu sv. Jakuba se město octlo v 90. letech 14. století dokonce v papežské klatbě. Rozpory sociální, církevní, majetkové i mocenské se však nakonec urovnaly a město se postavilo plnou vahou proti revoluci, na jejíž straně bojovala řada jeho bývalých nepřátel.

Nebyla to malá úloha, kterou tehdy Jihlava převzala na protihusitské frontě. Blízká města, kláštery a hrady na české i moravské straně se octly postupně v husitských rukou: Pelhřimov, Želiv, Velké Meziříčí a Třebíč byly z nich nejvýznamnější. Jihlavská pevnost se stala výspou, na níž ztroskotalo několik pokusů o její zničení, a útočištěm protihusitských uprchlíků z českých měst. Vlastní vojenská moc tehdy ještě vojensky zdatného městského obyvatelstva spolu se žoldnéřskou posádkou Albrechtovou udržely tuto předsunutou pozici přes postupné slábnutí lidských i hospodářských sil i v kritických chvílích největších náporů.¹

Ustanovení Jihlavy za místo vyhlášení úmluv mezi českými stavy, císařem Zikmundem a zástupci basilejského koncilu bylo věcí kompromisu. Zikmund žádal, aby prohlášení se stalo v Praze. Na přání husitských zástupců, kteří se obávali nespokojenosti lidu nad výsledkem vyjednávání i nad přítomností Zikmundovou v Praze, byla však zvolena za toto místo Jihlava.² Osvědčila se tu znovu její důležitá poloha na hranicích Čech a Moravy na obvyklé cestě do Čech, nejbliže k této husitské zemi. Prameny, jež líčí jihlavská jednání, neříkají bohužel téměř ničeho o městu samém. Deníky legáta Tomáše Ebendorfera z Haselbachu a Jana Tourského, písaře legátů basilejského koncilu, soustřeďují pozornost především na podrobné vylíčení závažných i podružnějších otázek, jak vystupovaly během jednání, a názorů jednotlivých stran a skupin.³ Připomeneme si znovu postup jihlavského jednání, ačkoli bylo v historické literatuře již vícekrát podrobně vyloženo,⁴ a povšimneme si zejména několika zmínek, které se týkají přímo Jihlavy a jejích obyvatel.⁵

Sněm jihlavský, navržený původně na 15. března a dohodnutý pak se Zikmundem na 23. dubna, se nakonec nesešel ani o letnicích 27. května, na něž byl přeložen, neboť císař byl zaměstnán válkami s Turky a novým jednáním s českými zástupci. Zatím co čeští stavové i ostatní představitelé husitských stran a legáti basilejského koncilu se již dříve shromáždili v Jihlavě, spatřilo město slavnostní příjezd Zikmundův s císařovnou Barborou teprve 5. června. Vjel do Jihlavy na otevřeném voze, vítán obyvatelstvem i zástupci jednajících stran. Markrabí moravský a vévoda rakouský Albrecht přijel teprve 19. června. Z české strany bylo přítomno mnoho pánů, mezi nimiž však chyběl nejmocnější z nich,

Oldřich z Rožmberka.⁶ Z předních českých měst bylo zastoupeno na dvacet. Poselstvo basilejské mělo opět v čele čtyři hlavní představitele, Filiberta, biskupa kostnického, papežského auditora Jana Palomara, Mistra Martina, děkana tourského, a Tomáše Ebendorfera z Haselbachu, faráře v Bertoldsdorfu. Kromě přímých účastníků jednání se shromáždilo v Jihlavě i množství lidu.

V Jihlavě měly být vlastně jen vyhlášeny výsledky jednání vedených mezi husity, císařem Zikmundem a představiteli církve zejména od r. 1433 a uzavřených v r. 1435 v Brně a nakonec ve Stoličném Bělehradě na rozhraní r. 1435 a 1436. Ve skutečnosti při setkání stran se vždy znovu objevovaly staré rozpory a obavy z neurčité formulace některých článků. Všechny tři hlavní strany, představitelé husitů, císař i legáti, se snažili zajistit ještě v poslední chvíli co nejlépe své zájmy: husité alespoň omezené vymoženosti revolučních převratů, císař svůj trůn v Čechách, legáti jednotu církve. Tyto základní tendence se projevovaly jak při konečné formulaci hlavních dohod, tak při jednotlivých záležitostech, jak je přinášely dny jednání. Zde pak podstupoval první zkoušky sjednaný kompromis, zde se ověřovala únosnost či neúnosnost vzájemných ústupků pro zúčastněné strany.

Se souhlasem husitů i basilejské legace se ujal Zikmund prostřednické úlohy mezi oběma stranami v církevních otázkách. Obojaký císař hned první den přislíbil legátům, že bude trvat na dosavadních ujednáních a vyzýval je k neústupnosti vůči husitům. Naproti tomu zástupci českých stran při prvním setkání připomenuli Zikmundovi, že od něho očekávají nejen dodržení předběžných dohod, nýbrž i dalších záruk, které jim učinil ze své moci. Podle názoru husitů mělo dojít v Jihlavě při stvrzení ujednání i k potvrzení arcibiskupa Jana Rokycany a biskupů zvolených nedávno českým sněmem. Legáti, dohodnutí již předem se Zikmundem na odkládací taktice v této věci, však oznámili, že k tomu nemají plné moci a že koncil ji nedá dříve, dokud nebudou potvrzena kompaktáta. Zdálo se, že tímto stanoviskem legátů bude jednání hned v počátcích rozbito. Nakonec se v něm však pokračovalo, když zástupci některých českých měst si opatřili plné moci k dalšímu jednání. Mezi zástupci husitů však nebylo jednoty. Převahu mezi nimi měla skupina, jež si přála dohody i za cenu nejvyšší míry ústupků. To bránilo zaujmout rozhodné stanovisko vůči zástupcům koncilu. Zikmund pak sledoval výhradně svůj cíl, dosáhnout panství v Českém království, a proto se snažil docílit dohody obou stran i za cenu závazků, jejichž splnění bylo pochybné. Potvrzení arcibiskupství Rokycanova bylo nakonec vyřešeno písemným slibem Zikmundovým a Albrechtovým, že se přičiní u koncilu i papeže o uznání Rokycanovy volby.

Další jednání v druhé polovině června se potom soustředila k otázce řádného potvrzení kompaktát. Po určitých pochybnostech legátů o dostatečné kvalifikaci husitských zástupců k jednání byla tato otázka uspokojivě vyřešena. Naproti tomu v plné moci zástupců koncilu vzbudila prudký odpor husitů klausule,

kde se mluvilo o právu legátů dávatí rozhřešení za zločiny a zbavovati zlopestnosti. Bylo to pokládáno za urážku českého národa a legáti byli nuceni přistoupit na to, že Zikmund a Albrecht vystavili vidimovaný opis, kde tyto věty byly vynechány. Později měl koncil vystavit dodatečně nový originál plné moci. Vyskytly se také pochybnosti husitů, zdáli lze očekávati bez překážek ratifikaci kompaktát koncilem, jakož i snahy, aby bylo určitěji formulováno ustanovení o trvalé platnosti kompaktát a jejich dosahu.⁷ Legáti se však houževnatě drželi stanoviska, že dříve dohodnuté znění nesmí být již měněno, neboť prý přišli jen dohody potvrdit. Husitské straně se nepodařilo tímto stanoviskem otrást.

Další nesnáze vzbudila otázka Moravy. Odtud bylo zastoupeno v Jihlavě jen několik husitských pánů, kteří navrhovali, aby Morava byla zahrnuta do úmluvy s Čechami. Legáti se tomu bránili, chtějíce s Moravany jednatí samostatně. Nakonec však Morava byla zahrnuta do konečných úmluv, i když formulace vlastně vyjadřovala její rozdělení do obou táborů a platnost kompaktát proto mohla být vykládána jen omezeně.

Zlistinění úmluv bylo prováděno v posledních dnech června a prvních dnech července za dalších, drobnějších již potíží. Listiny byly zpečetěny 3. července a téhož dne měly být vyhlášeny. Zikmund seděl již ve slavnostním úboru spolu s legáty a ostatními předními účastníky stran na náměstí a ve velkém počtu se shromáždil i lid. K vyhlášení kompaktát však tehdy ještě nedošlo. Husité totiž žádali, aby s kompaktáty byl veřejně seznámen lid a aby byla přečtena též česky, německy a maďarsky. Předtím chtěli pronést krátké prohlášení, že se dříve nikterak neodtrhli od církve. Tomu legáti rozhodně odpírali navrhujíce, aby kompaktáta byla prohlášena jen latinsky a v kostele aby se konalo na poděkování *Te deum*. Následujícího dne se znovu ještě vyjednávalo o ratifikaci úmluv a teprve 5. července došlo konečně k jejich slavnostnímu vyhlášení na jihlavském náměstí.

Tam byl postaven vysoký trůn pro císaře a jakési tribuny pro ostatní účastníky. Ráno 5. července tam vystoupil Zikmund, oděný ve slavnostní roucho, ve velkém průvodu s císařovnou, zetěm, českými a moravskými pány, legáty a ostatními předními osobnostmi, zúčastněnými na předchozích jednáních. Vévoda rakouský a markrabí moravský Albrecht nesl říšské jablko, hrabě Celský žezlo, jiní pak ostatní odznaky moci císařské. Z české strany zasedli vedle císaře a legátů zemský správce Aleš Vřešťovský z Rizmburka, Menhart z Hradce, zvolený arcibiskup Jan Rokycana a biskupové Martin Lupáč z Chrudimě a Václav z Mýta.⁸

Konečně nadcházel slavnostní akt, který měl uzavřít období bojů v českých zemích. Jan Velvar, měšťan pražský, jako zástupce husitů předstoupil s listinou zpečetěnou zemskou pečetí království Českého, jejíž pravost byla veřejně uznána, a ověřenou pečetěmi Zikmundovou a Albrechtovou. Tuto listinu převzali legáti, kteří naopak předali husitské straně obdobnou listinu svoji, rovněž ověřenou pečetěmi císařovou a Albrechtovou. Jan Velvar potom předal pro-

váděcí listinu kompaktát, kterou byla prohlášena jednota husitů s církví a vysloven závazek, že budou dodržovati mír s ostatními křesťany. Listinu přečetl císařský protonotář Markvart. Čtyři kněží čeští, ustanovení k tomu již dříve sněmem — Václav z Dráchova, Pavel ze Slavíkovice, Václav z Lužnice a Bohuň z Chocně — slíbili pak podáním ruky legátu Filibertovi poslušensství církvi za kněží i ostatní věřící podobojí, což stvrdil i Jan Velvar poslední listinou, ověřenou rovněž zemskou pečetí. Titíž kněží pak taktéž podáním ruky uznali Jana Rokycanu za zvoleného arcibiskupa. Nato z druhé strany předali legáti husitským zástupcům prováděcí listinu kompaktátní, ověřenou rovněž pečetěmi Zikmundovou a Albrechtovou, kterou hlasitě přečetl Jan Rokycana.

Základem jihlavských ujednání, obsažených v těchto slavnostně vyměněných listinách, byly známé čtyři artykuly, v nichž byl shrnut od počátku husitské revoluce její program. Tyto články dostaly na svatomartinském sněmu v Praze r. 1433 formulaci známou pod jménem kompaktát a přešly po dalších jednáních a nevelkých úpravách do listin stvrzených v Jihlavě. Ze čtyř artykulů však byl přijat plněji jen článek o přijímání podobojí. Husitům bylo sice povoleno přijímat podobojí, ale zástupci koncilu se úmyslně od počátku jednání vyhýbali přesnější formulaci, pokládajíce zřejmě tuto výjimku za dočasnou a nemajíce v úmyslu ji v plné míře dodržovat. Nejistota zůstávala zejména o přijímání nedospělých osob, přijímající měli být poučováni o tom, že pod každou způsobou je přítomen celý Kristus, a osobám v českých zemích, které nepatřily mezi přívržence husitského hnutí, bylo zaručeno právo přijímat pod jednou. Nejen tato omezení, ale zejména přesný výklad ustanovení o přijímání působil v dalších letech neustále potíže a spory. Původní smysl ostatních tří artykulů o svobodném hlásání slova božího, trestání smrtelných hříchů a držení světských statků duchovními osobami byl v kompaktátech zcela setřen.⁹

Po ukončení vlastního slavnostního aktu oznámil pan Arnošt z Vlašimě, že druhého dne budou Čechové slavnostně uvedeni do kostela a ohlášena tam česky kompaktáta. Legát Filibert zapěl pak nadšeně *Te deum* a všichni se k němu přidali. Císař, Albrecht, legáti i někteří z českých pánů se odebrali potom ve slavnostním průvodu do kostela sv. Jakuba, kde se konaly latinské obřady. Čechové odešli za zpěvu písní *Svatý Václave* a jiných do svých obydlí, kde pak vykonávali obřady po husitském způsobu. Nesmírná úleva a radost zachvátila všechny představitele jednajících stran i množství lidu, shromážděné v Jihlavě. Sám císař šel pěšky z kostela se členy svého průvodu, což prý se nestalo nejméně za posledních deset let, a plakal radostí. Legáti vypravili ještě téhož dne poselstvo do Basileje s listem hýřícím nadšenými slovy nad dosažením dohod. Po celý den a noc se vyzvánělo všemi zvony, pálily se ohně a všude vládlo neobyčejné veselí.

Leč již příští den ukázal, že kompaktáta jen zakrývají hluboké rozdíly v názorech i v jejich výkladu. Tehdy, 6. července, byli uvedeni Čechové do far-

ního kostela sv. Jakuba. V přítomnosti císařově a ostatních účastníků jednání byly slavnostně zrušeny církevní klatby, vynesené kdysi nad Čechy. Biskup Filibert potom sloužil mši svatou u hlavního oltáře. Po Credo přečetli kompaktní listiny znovu latinsky Petr z Mladoňovic, kdysi průvodce Husův v Kostnici, tehdy farář v blízkém Batelově,¹⁰ a potom česky Jan Rokycana, který sloužil předtím mši u postranního oltáře. Tento pak vzbudil odpor legátů, když vysvětloval některé články úmluv, vyzval přítomné Čechy, aby přistoupili k přijímání podobojí, a přes protest Palomarův a Ebendorferův, kteří upozorňovali, že nesmí podávati svátosti v cizí farnosti, posloužil jimi třem kněžím a sedmi dalším věřícím.

Tak vznikly hned prvního dne po vyhlášení kompaktát nové prudké spory. Legáti poukazovali na to, že husité odedávna žádali, aby v místech husitských nebylo přijímáno pod jednou způsobou. Naopak prý sami podávají podobojí ve městě oddaném výhradně víře pod jednou, budíce tím pohoršení místního obyvatelstva. Mezi husity nebylo jednotného názoru na postup Rokycanův; císař a ostatní z jeho okolí pak zastávajíce kompromisní názor pokládali za správné, aby Čechům byl vyhrazen kostel anebo alespoň oltář, kde by mohli konati služby boží podle způsobu dovoleného kompaktáty, neboť ani biskup olomoucký ani jihlavští kněží nechtěli podávati svátost podobojí, ač to kompaktáta dovolovala. Nadto bylo vytýkáno legátů Rokycanovi, že před podáváním svátosti neupozorňoval každého, že i pod každou jednotlivou způsobou je přítomen celý Kristus. Pro smýšlení tehdejšího jihlavského obyvatelstva je z těchto událostí příznačné, že bylo pobouřeno tím, že Rokycana podával podobojí v jejich kostele. Neméně příznačné je, že Martin Lupáč vzbudil pohoršení, když nesl veřejně svátost podobojí k zaopatření nemocného služebníka moravského zemského hejtmana. Legáti toho využili a operovali s argumenty, že by povolení husitských obřadů a veřejné přijímání podobojí v jihlavských kostelích nadmíru dráždilo jihlavské obyvatelstvo. I když jsme o těchto věcech zpraveni z pramenů psaných členy basilejského poselstva, lze právem soudit, že velká většina obyvatel Jihlavy stála na straně podjednou a že v tomto městě vládlo vyhraněné protihusitské smýšlení.¹¹ Mluví pro to také okolnost, že z celého období husitské revoluce není v Jihlavě na rozdíl od Znojma a jiných moravských měst nejmenších zpráv o přívržencích husitského hnutí.

Tyto příhody podnítily nové prudké spory mezi legáty a husity o výklad kompaktát. Obě strany hrozily odjezdem z Jihlavy a někteří jednotlivci ji skutečně opustili. Husité se cítili podvedeni a mnozí plakali lítostí, že byli oklamáni. Jejich návrhy na dodatečnou úpravu kompaktát a prováděcích listin určených prelátům a stavům však již byly marné. Císař se snažil tyto roztržky překonati, neboť se obával, že by mohly v poslední chvíli zmařit dosažení cíle, českého trůnu. Čeští pánové poukazovali na to, že postupu legátů využijí husité k novému podráždění lidu proti koncilu, císaři i proti nim. Za takových okolností prý ne-

bude v jejich moci přinutit k poslušenství ty, kdož by nechtěli uznat dosažených dohod, jak měli v úmyslu. To byl pádný argument i pro legáty, kteří poněkud ustoupili od nesmlouvavého stanoviska. Souhlasili s výjimečným podáváním podobojí v Jihlavě jen po dobu jednání tvrdíce, že činí ústupek z milosti a nikoli podle kompaktát, a připojili i jiná omezení. Husité konečný ústupek legátů nepřijali a konali dále obřady ve svých bytech jako před vyhlášením kompaktát. Rokycana s většinou kněží opustil Jihlavu 21. července slíbiv předtím císaři, že tyto roztržky nebudou mít vlivu na jeho uznání za českého krále. Tak se ukázalo již v prvních dnech, že představitelé církve budou hledat všechny možnosti, jak by ještě přísným výkladem co nejvíce omezili vymoženosti kompaktát. Rozpory mezi basilejskou legací a husity trvaly pak i ve zbývajících dnech pobytu v Jihlavě, i když legáti zasahovali do dalších jednání mezi husity a Zikmundem již jen v omezené míře.

Zatím co v otázkách náboženských vystupoval Zikmund jako prostředník mezi husity a basilejským poselstvem, zbývaly ještě světské otázky, které bylo nutno projednat přímo mezi ním a husitskou stranou, aby byly odstraněny poslední překážky jeho nástupu na český trůn. O těchto jednáních, která se soustřeďovala zejména k dosud nevyřešeným otázkám Rokycanova arcibiskupství, postavení Moravy, věcem majetkovým a zastoupení rytířského stavu v zemských úřadech, nejsme zpraveni tak podrobně jako o otázkách náboženských.¹²

Především bylo znovu jednáno o uznání Rokycany za arcibiskupa. Husité trvali na tom, aby Rokycana byl potvrzen v této hodnosti zároveň při přijetí Zikmundově a aby jeho pravomoci podléhali všichni kněží podjednou i podobojí v Čechách i na Moravě. Císař potvrdil ze své moci volbu Rokycanovu s výhradou, že toto schválení nezavazuje církev, o jejíž souhlas však sliboval se zasadit. Zástupci Moravy se však po jednání s císařem spokojili jen s poslušenstvím biskupu olomouckému a věc Rokycanova zůstala tak nedořešena.¹³

Značné nesnáze působila likvidace zástav a státoprávních aktů, jež učinil Zikmund ve prospěch svého zetě Albrechta. Ten byl ochoten zřici se ihned zastavených Českých Budějovic a vrátit je k Čechám, což se skutečně stalo.¹⁴ Naproti tomu Zikmund nechtěl zrušit své slovo pokud šlo o Moravu, již plně postoupil Albrechtovi v r. 1423. V tom byl podporován legáty, kteří se samozřejmě snažili, aby posilovali neodvislejší postavení Moravy, kde měli silnější posice než v husitských Čechách.¹⁵ Výsledek jednání neznáme, Moravu však podržel Albrecht a její vztah k Českému království vyřešily teprve pozdější události.

V ostatních otázkách bylo v podstatě dosaženo dohody a 20. července dal Zikmund sepsat pro představitele Českého království listinu, jíž zajišťoval jejich práva a uznával některé ze změn, k nimž došlo vývojem událostí v minulých letech.¹⁶ Zaručil se především, že budou dodržována kompaktáta uzavřená mezi koncilem basilejským a Českým královstvím, zjevné smrtelné hříchy trestány a přijímání podobojí se nebude činit překážek. Kněží podobojí měli mít přístup

na Zikmundův dvůr. O kázání Čechům v kostelích a Němcům vně kostelů mělo být určitěji rozhodnuto později. Nikdo neměl být nucen k opětovnému přijetí mni-
chů a jeptišek do bývalých klášterů. Císař sliboval, že učiní opatření, aby byla
opět poznesena pražská universita a vráceny jí její statky. Koruna česká, archiv,
desky zemské a dvorské a jiné klenoty zemské měly být vráceny, privilegia po-
tvrzena a vrácena říšská svátost. Slibována i náprava mince. V Čechách neměl
zastávat úřadů žádný cizozemec, v ostatních zemích Českého království pak se
mělo postupovat podle dřívějších zvyklostí. Zikmund se zavazoval, že za své
nepřítomnosti se postará o řádnou správu v zemi a souhlasil s ustanovením rady
volené stavy. Rada dalších ustanovení se týkala statků a majetkových práv. Rada
měla přezkoumat všechny zápisy na statky a rozhodnout, které z nich platí. Zá-
pisy a trhy řádně provedené neměly být rušeny, ať již se týkaly dědických zboží,
zástav, poručenství či jiných práv. Císař zaručoval i práva příbuzných k sirot-
čím statkům, spravedlivý postup při odúmrtích a nápravu závad při soudech
a deskách. Komorní platy měly zůstat prozatím beze změny. Pokud byly v mi-
nulých letech zbořeny hrady, tvrze, kláštery a kostely, neměl být nikdo nucen
k jejich obnovení, když by tak neučinil ze své vůle. Minulých bojů a sporů již
nemělo být vzpomínáno. Určitých zvláštních výhod dosáhla i města. Nezapla-
cené královské platy jim byly prominuty a především měst se týkalo také zru-
šení dosud narostlých úroků ze židovských pohledávek. O dva dny později za-
ručil císař jednotlivými listinami českým městům, že je nebude nutit, aby přijala
zpět osoby, jež v předchozích letech města opustily.¹⁷

Tím byla jednání v podstatě ukončena a Rokycana s většinou kněží jakož
i z legátů Ebendorfer opustili Jihlavu. Také císař se chystal k odjezdu, neboť ne-
měl dostatek peněz k vydržování dvora, ale na naléhání všech v Jihlavě setrval.
V těchto dnech mezi 20. a 25. červencem bylo ještě jednáno o držení některých
statků, zejména církevních, a hradů, které byly v moci příslušníků střední a
drobné šlechty, podobojí i těch, kdož zůstali věrni církvi. Další potíže budil po-
žadavek těchto šlechticů, aby byli lépe zastoupeni v zemském soudě než tomu
bylo v době předhusitské, známý jako spor o »sedání v lavicích«. Legáti odmítli
vložit se do jednání o církevní statky nemajíce k tomu plné moci od koncilu
a také s ohledem na to, že prý jsou nenáviděni kněžími a církevními hodnostáři
uprchlými z Čech pro dosavadní ústupky husitům. Držitelé statků, hradů a tvrzí
se domáhali, aby jim byla jejich práva zaručena alespoň na 6 let, neboť chtěli
mít záruku, že koncil dodrží sjednané úmluvy. Když opět hrozilo nebezpečí, že
drobná šlechta se postaví proti Zikmundovu vstupu do Čech, zapsal nakonec
Zikmund na radu českých pánů na těchto statcích jejich držitelům větší částku,
o jejímž rozdělení mělo být rozhodnuto v Praze, spoléhaje zároveň a slibuje
legátům, že pak již najde možnost, jak dostat statky a hrady z držení šlechty.
Rozhodnutí otázky o »sedání v lavicích« pak odloženo do Prahy.

Když byly takto vyřešeny všechny hlavní otázky, namnoze ovšem jen for-

málně, oznámil 25. července ve shromáždění u císaře Jan Velvar jménem českých stavů, že jsou ochotni přijmout Zikmunda ze svého krále, jakmile bude vrácena česká koruna a ostatní klenoty zemské. Císař chtěl nato opustit na čas Jihlavu, aby si opatřil v Uhrách peníze, ale na žádost legátů i ostatních stran tam setrval. Císařův kancléř Kašpar Šlik byl vypraven do Uher pro zemské klenoty Českého království a sněm jihlavský odročen pak k 10. srpnu.

Toho dne se skutečně vrátil Kašpar Šlik s korunou, klenoty a archivem zemským. Do Jihlavy se znovu sjelo mnoho šlechticů a zástupců měst. Dne 13. srpna byly zemské klenoty a nejcennější listiny prohlédnuty a shledány v pořádku. Nebylo tedy již překážek, aby čeští stavové splnili slib a přijali Zikmunda za krále. Následujícího dne, ve velkém slavnostním shromáždění, zprostil české stavy všech závazků dosavadní správce zemský Aleš Vřešťovský z Rizmburka a odevzdal moc do rukou císařových. Za péči o blaho země poděkoval správci zemskému Menhart z Hradce, který též vzdal díky císaři za opatrování zemských klenotů. Jménem všech stavů pak prohlásil, že přijímají Zikmunda za krále, skládají mu přísahu a slibují věrnost. Žádal jej, aby zapomněl na minulé věci a zachoval a potvrdil stavům jejich práva. Jako zástupce stavu městského mluvil podobně i Jan Velvar. Nato podávali císaři ruce páni a rytíři i zástupci 25 českých měst královských. Jen čtyři města nebyla v Jihlavě zastoupena a neuznala Zikmunda: Hradec Králové, Kolín, Stříbro a Tábor. Císař výmluvným proslovem opakoval sliby, jež učinil stavům, a odevzdal jim listinu na úmluvy uzavřené 20. července, kterou převzal do úschovy Menhart z Hradce. Slavnostní akt skončil zpěvem písně »Svatý Václave«.

V několika zbývajících dnech pobytu císařova, legátů a zástupců husitských stran v Jihlavě byly dojednány podmínky, za nichž Pražané souhlasili s návštěvou legátů v Praze, proti níž měli dosud výhrady. Císař dal vyhlásit veřejně mír mezi Čechy a ostatními křesťany, svobodu cest do Prahy do příštího sv. Michala a svolání všeobecného sněmu ke sv. Bartoloměji. Legáti vydali také dosud zadržované listiny prelátům a knížatům o zachovávání kompaktát a míru¹⁸ a zrušili církevní opatření proti kacířským kostelům a hřbitovům. Tak končil slavný sněm jihlavský a jeho účastníci se rozjížděli. Legáti opustili Jihlavu 18. srpna ubírajíce se do Prahy, kam dorazili po čtyřech dnech. Dva dny nato, 23. srpna, slavil pak slavný vjezd do Prahy i císař Zikmund.

Jak již uvedeno, je v podrobných denících o průběhu sněmu jen několik náhodných zmínek o Jihlavě, která hostila jeho účastníky. Lze předpokládati, že císař sídlil v nové jihlavské radnici, která byla nedávno předtím přestavována.¹⁹ Legáti a duchovní osoby byly patrně ubytovány v jihlavské faře u kostela sv. Jakuba a ve velkých klášterech minoritském a dominikánském. Ostatní účastníci jednání bydleli asi v jednotlivých měšťanských domech. Hlavní jednání mezi stranami probíhala buď na radnici nebo v klášterech, jako tomu bylo při pozdějších sněmech, konaných v Jihlavě.²⁰ Sněm byl pro Jihlavu nepochybně velkou

událostí. Přinesl jí jistě určitý hospodářský prospěch z pobytu velkého počtu bohatých účastníků jednání i z kratšího shromáždění zástupů prostého lidu. Sám císař spotřeboval v Jihlavě zřejmě značné částky peněz na potřeby své i svého dvora.²¹ Zároveň však netřeba pochybovat, že na druhé straně museli Jihlavští uctít císaře i jiné přední účastníky jednání velkými dary, jak bylo tehdy zvykem při návštěvách panovníků a podobných slavnostních příležitostech. Pro město vyčerpané velkými vydáními na válečné účely v posledních letech to jistě nebyla snadná záležitost. Nadto město bylo již koncem července vyjedeno a i když císař a Albrecht pečovali o jeho zásobení,²² obvyklá drahota asi postihla zejména méně zámožné a nemajetné vrstvy obyvatelstva. Určitější závěry dovolují náhodné zmínky o smýšlení jihlavského obyvatelstva, které bylo výrazně protihusitské, jak o tom byla již výše řeč. Vysvětlení tohoto postoje k husitské revoluci je třeba hledati ve zvláštních podmínkách předních moravských měst a v mimořádných okolnostech, v nichž se v období před revolučním obdobím octla právě Jihlava.²³ Z chudých památek jihlavských na slavný sněm vyniká jediná listina, privilegium Zikmundovo z 5. srpna, jímž potvrdil všechna jihlavská práva.²⁴ Jihlavští měli od Zikmunda jako krále českého confirmaci svých privilegií již z r. 1421²⁵ a jeho pobytu v létě 1436 využili k potvrzení svých práv znovu z moci krále českého i v hodnosti císařské. Je to velký pergamen se všemi znaky císařské listiny, zejména monogramem, a velkou Zikmundovou pečetí, která kromě všeobecného potvrzení jihlavských práv obsahuje v plném znění i listinu Karla IV. z 27. května 1359, již bylo Jihlavským potvrzeno městské a horní právo.

Téměř tříměsíční jednání jihlavská uzavřela vlastní revoluční období husitské. Při snaze, aby husité zůstali ve spojení s církví, nemohla přinésti jiných výsledků, než jakých bylo dosaženo v Jihlavě. Koncil basilejský povolil jen nejnutnější ústupky týkající se přijímání podobojí a přední představitelé církve nezastírali, že je nepokládají za trvalé, hodlajíce po ustálení poměrů znovu utužit jednotné řády v církvi. Nelze však přehlížet, že vedle těchto omezených stvrzených ústupků byla církev nucena se smířit s tím, že v českých zemích byla faktickou cestou podstatně omezena vláda duchovních osob a církevních institucí nad pozemskými statky a že ani hlášení slova božího tam nebylo možno hned vpravit do forem církví uznávaných. Vcelku však byla kompromisem nesporně kompromis, který zachoval jen malý díl z původních velkých cílů revolučního hnutí husitského.²⁶ V Jihlavě však nebylo dosaženo jen dohody s církví, nýbrž i konečného narovnání se Zikmundem. Zde byl výsledek úspěšnější a záruky poskytnuté Zikmundem představitelům českých stran, i když do značné míry vycházely vstříc především sobeckým zájmům podnikavých jednotlivců, byly velkého dosahu pro budoucí upořádání poměrů v českých zemích, neboť z větší části sankcionovaly hluboké převraty, k nimž došlo v revolučním období. Ale i nad těmito ústupky se vznášela nejistota z budoucího vývoje věcí, pramenící z malé důvěry k nespolehlivému císaři.

¹ Nástin poměrů v Jihlavě je podán podle rozboru rejstříků městské sbírky z let 1425—1442, jejichž edice je připravena.

² Monumenta conciliorum generalium seculi decimi quinti I, Vindobonae 1857, 694—695.

³ Vydány v Mon. concil. I.: Thomae Ebendorferi de Haselbach, Diarium gestorum per legatos concilii Basiliensis pro reductione Bohemorum, 701nn., o jednání v Jihlavě zejména 765 n.; Johannis de Turonis, Regestrum actorum in legationibus a sacro concilio in Boemiam, 785 nn., o jednání v Jihlavě zejména 811n.

⁴ Srv. zejména F. Palacký, Dějiny národu českého, III. 3 Praha, 1877; 196nn.; A. Neumann, K dějinám husitství na Moravě, Olomouc, 1939, 130nn.; R. Urbánek, K dějinám husitské Moravy, Časopis Matice moravské 63—64 (1939—40), 310n. Z prací týkajících se Jihlavy jest uvést zejména Chronik der königlichen Stadt Iglau (1402—1607) vom Iglauer Stadtschreiber Martin Leupold von Löwenthal, vyd. Christian d'Elvert, Brünn, 1861, str. 4—6; týž, Geschichte und Beschreibung der (königlichen Kreis-) und Bergstadt Iglau in Mähren, Brünn, 1850, 108—109. 500. výročí v r. 1936 se stalo podnětem k řadě studií a příležitostných článků, jejichž seznam uvádí St. Jonášová-Hájková, Bibliografie české historie za rok 1936, 181. Srv. též bibliografii za léta 1937—1941, 723. V Jihlavě byly tehdy uspořádány slavnosti a výstava, na níž se podařilo soustředit bohatý soubor dokumentů a památek. Jejich všeobecný přehled v Jihlavských listech, roč. 1936, č. 23 a násl.; srv. též spisy výboru pro kompaktní oslavy, městský archiv v Jihlavě, památnosti. V Jihlavských listech, roč. 1936, č. 23 a násl., též četné zprávy, příležitostné články a zejména přetisk přednášky J. V. Šimáka, Kompaktáta (č. 30 a násl.).

⁵ Pokud není uvedeno jinak je popis událostí podán podle deníků Ebendorferova a Jana Tourského.

⁶ Listář a listinář Oldřicha z Rožberka I, 1418—1437, vyd. B. Rynešová, Praha, 1929, str. IX—X a str. 199, č. 294 a násl.

⁷ K tomu srv. Neumann l. c. 133—134 a Urbánek l. c. 311.

⁸ Kromě výše uvedených pramenů srv. Archiv český III., 450—451. V krajském museu v Jihlavě je obraz velkých rozměrů znázorňující vyhlášení kompaktní. Vznikl někdy počátkem 19. století a jeho autor není znám. Je však zřejmé, že autor znal historické prameny líčící průběh slavnostního aktu na jihlavském náměstí a obraz je tedy svědectvím romantických představ o Jihlavě 15. století. Zajímavé jsou na příklad podoby jednotlivých domů, věží kostela sv. Jakuba, umístění tribuny s účastníky slavnosti na náměstí a j. Jihlavská radnice má dvě poschodí, což samo již datuje obraz do doby po r. 1786. Jako historický pramen pro 15. století nemá obraz významu. Je patrně totožný s obrazem o němž se zmiňuje J. Lukášek, Dějiny hradu Orlíka nad Humpolcem, Praha, 1945, str. 76. I po stránce umělecké jeho hodnota zdaleka nedosahuje té, již mu přisuzuje Lukášek.

⁹ Listiny kompaktní otištěny v Archivu českém III, 398n.

¹⁰ J. Dobiáš, Dějiny královského města Pelhřimova a jeho okolí II, Pelhřimov, 1936, 67.

¹¹ Et nunc in hoc loco speciei unius fuit vsus et contra nostram prohibitionem in scandalum huius loci incolarum graue, de quo multum turbamur. Mon. concil. I, 779. Podobné zmínky tamtéž 780, 781, 821, 822.

¹² Deník Ebendorferův končí 21. července, kdy tento legát opustil Jihlavu; podrobnější jsou zprávy Jana Tourského. V několika listinách, jež budou uvedeny na příslušných místech, jsou zachyceny výsledky jednání.

¹³ Listina Zikmundova otištěna v Archivu českém III, 445—446.

¹⁴ Srv. Z. Šimeček, Hejtmané v Českých Budějovicích, Jihočeský sborník historický, 24, 1955, 48.

¹⁵ Mon. concil. I, 782—783, 826.

¹⁶ Archiv český III, 446—449. ¹⁷ Tamtéž, 449—450.

¹⁸ Mon. concil. I, 824, 827, 831. Palacký, Urkundliche Beiträge zur Geschichte des Husitenkrieges II, 461n.

¹⁹ Budova, v níž je radnice podnes, byla pro tento účel zakoupena v r. 1426 a v následujících letech přestavována. Četné zprávy o tom ve vydáních rejstříků městské sbírky z let 1426 a násl., uložených v jihlavském městském archivu. — Sídlo Zikmundovo v radnici je pravdě-

podobné ze zmínky, že slavnostní vyhlášení kompaktát se mělo konat na náměstí před sídlem císařovým: *sedes posite in platea publica ante habitationem imperatoris*. Mon. concil. I, 819. *Platea publica* zde znamená náměstí, jak vyplývá z líčení Ebendorferova, tamtéž 774.

²⁰ D'Elvert l. c. 199, 201.

²¹ Vyplývá to ze skutečnosti, že po 20. červenci byl již bez peněz a chtěl opustit Jihlavu.

²² *Debet tamen filius meus, qui tunc aderat, videre de hac ciuitate, cuius victualia sunt consumpta, vt eam relinquat prouisam*. Mon. concil. I, 782. Prohlásil to císař 19. července.

²³ Podrobně budou tyto otázky osvětleny v edici rejstříků městské sbírky z let 1425—1442.

²⁴ Archiv města Jihlavy, listiny; P. Chlumecký, *Die Regesten ... in den Archiven zu Iglau, Trebitsch etc.*, Brünn, 1856, 25 č. 103. ²⁵ Tamtéž, 23 č. 87.

²⁶ K významu a hodnocení kompaktát srv. zejména R. Urbánek, *České dějiny III. 1 Věk poděbradský*, Praha, 1915, 88nn.; J. Macek, *Husitské revoluční hnutí*, Praha, 1952, 157, a práce uvedené v pozn. 4.

FRANTIŠEK HOFFMANN

Verhandlungen um die Kompaktaten in Iglau im Jahre 1436

In Iglau fanden im Sommer des Jahres 1436 die mehrjährigen Verhandlungen zwischen den hussitischen Parteien, der Kirche und Kaiser Sigmund ihren Abschluss. Iglau war damals die vierte unter den grössten Städten Mährens. Trotz der zahlreichen inneren Zwistigkeiten nahm es unter dem Einfluss der Konflikte mit dem Adel der Umgebung gegen die hussitische Revolution eine feindliche Stellung an und war eine der Bastionen, an der die hussitischen Anstürme zerschlugen. Die Iglauer Verhandlungen gipfelten in der Verlautbarung der Kompaktaten, d. i. der Vereinbarungen zwischen den Hussiten und der Kirche am 5. und 6. Juli, den Verabredungen zwischen den böhmischen Parteien und Sigmund am 25. Juli und dessen Anerkennung als böhmischen König am 14. August. Von Iglau selbst gibt es in den Quellen, die diese Verhandlungen betreffen, nur wenig Nachrichten. Entchiedener ist daraus nur die antihussitische Gesinnung der Iglauer Bevölkerung ersichtlich. Die Kompaktaten und die Vereinbarungen mit dem Kaiser waren ein Kompromiss, das wesentlich von den grossen Zielen der hussitischen Revolution nachliess und den eigentlichen Revolutionsabschnitt abschloss.